

11. Pedahohichnyi slovnyk / za red. M. D. Yarmachenka. – K. : Ped. dumka, 2001. – 363 s.
12. Pionova R. S. Pedagogika vysshej shkoly : uchebnoe posobie / R. S. Pionova – Mn.: Universitetskoe, 2002. – 256 s.
13. Rogachev V. V. Pedagogicheskie uslovija vkljuchenija starsheklassnikov v social'nuju dejatel'nost' : avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. ped. nauk : spec. 13.00.01 «Obshhaja pedagogika, istorija pedagogiki i obrazovanija» / V. V. Rogachev. – Jaroslavl', 1994. – 17 s.
14. Skatkin M. N. Metodologija i metodika pedagogicheskikh issledovanij / M. N. Skatkin. – M.: Pedagogika, 1986. – 151 s.
15. Umanskij A. L. Pedagogicheskoe stimulirovanie liderstva v podrostkovykh gruppah: avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. ped. nauk: spec. «Obshhaja pedagogika, istorija pedagogiki i obrazovanija / A. L. Umanskij. – Kazan', 1992. – 18 s.
16. Sherudylo A. V. Struktura ta kryterii otsiniuvannia hotovnosti maibutnykh uchyteliv do roboty v litnikh ozdorovchyx taborakh / A. V. Sherudylo, V. P. Zinchenko // Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka: zb. nauk. prats. Vyp. 24 / Hlukhivskiy NPU im. O. Dovzhenka; redkol.: O. I. Kurok (vidp. red.) [ta in.]. – Hlukhiv: RVV Hlukhivskoho NPU im. O. Dovzhenka, 2014. – S. 66–71.

Отримано редакцією 15.10.2018 р.

УДК 378.1-37.032

DOI: 10.31376/2410-0897-2018-3-38-170-176

Марина Миколаївна Кононова,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри
спеціальної освіти і соціальної роботи
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
e-mail: meershaum@ukr.net

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК СКЛАДОВА МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ДЕФЕКТОЛОГІВ

У статті уточнено та узагальнено ключові поняття, що розкривають сутність професійної підготовки та професійного розвитку дефектолога в умовах закладів вищої освіти. Вивчено можливості застосування компетентнісного методологічного підходу до проблеми підготовки поліфункціонального і компетентнісно орієнтованого фахівця у галузі спеціальної освіти, а саме дефектолога. Зазначено, що формування професійної компетентності закладено в освітню програму як складова галузевого стандарту вищої освіти. Визначено ключові організаційно-педагогічні умови формування дослідницьких компетентностей майбутніх дефектологів.

Ключові слова: дефектолог, компетентності, компетентнісний підхід, професійний розвиток, проектна діяльність, модель розвитку.

Постановка проблеми. Постійні зміни в освітніх структурах підсилюють актуальність проблеми професійного розвитку дефектолога. Актуалізуються завдання становлення нової професійної компетентності вчителя-дефектолога, формування педагога нового типу і стилю професійної діяльності.

Розуміння сутності компетентнісної особистісно-професійної фахової підготовки дефектолога визначається основними підходами до її дослідження, до яких належать: компетентнісний, антропосоціогуманістичний, аксіологічний, системно-діяльнісний, особистісно-діяльнісний, інтегративний, системний та проектно-модульний. Сучасні реалії модернізації освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку вимагають дотримання стратегії й концепції професійної підготовки майбутнього дефектолога, які базуються на вищеозначених підходах, основним серед яких є компетентнісний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останнього десятиліття розвинені країни світу ведуть ґрунтовну дискусію щодо того, як дати людині належні знання, вміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з глобальним суспільством, що швидко розвивається. Аналіз багатьох освітніх систем свідчить, що одним зі шляхів оновлення змісту освіти й навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на *компетентнісний підхід* і створення ефективних механізмів його запровадження. При цьому однозначно трактувати концепцію компетентності (англ. concept of competence) неможливо. Один з найбільш визнаних міжнародних експертів у цьому питанні Ф. Вайнерт [1] стверджує, що немає ані єдиного застосування концепції компетентності, ані широко прийнятого визначення цього терміна. Відповідно до визначення Організації економічного співробітництва та розвитку *компетентність* (англ. competence) – це «спроможність успішно відповідати на потреби або успішно виконувати завдання» (OECD, 2005). Поняття

«компетенція» традиційно вживається у значенні «коло повноважень», «компетентність» пов'язують із обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю [2, с. 22]. Загалом, відмінність компетенції від компетентності полягає в тому, що компетенція – це знання і навички у певних сферах діяльності, а компетентність є застосуванням цих компетенцій у конкретній роботі.

У зарубіжних джерелах (F. Weinert (2004), E. Schneck (1978), L. Savage (1993) та ін.) компетентність у навчанні часто передають через усталені поняття «здатність до...», «комплекс умінь», «умілість», «готовність до...», «знання в дії», «спроможність».

Вітчизняні дослідники Г. Єльнікова, О. Зайченко, В. Маслов (2010) стверджують, що компетенція – це поняття, що стосується роботи і характеризує сферу професійної діяльності, у якій працівник є компетентним, натомість компетентність – це поняття, що стосується людини, розкриває аспекти її поведінки й забезпечує професійно якісне виконання роботи.

Аналіз праць С. Новописьменного (2016) вможливив визначити, що:

компетентності майбутніх дефектологів – це здатність студентів застосовувати знання, уміння, навички, що забезпечує активне використання навчальних досягнень у нових ситуаціях;

компетенції майбутніх дефектологів – це рівень знань, умінь, навичок студентів у педагогічній діяльності, закріплений результат.

Загалом, при підготовці вчителя слід спиратися на визначення поняття «*компетентність у навчанні*» та напрацювання науковців у зазначеній сфері (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, 2004). Так, компетентності у навчанні студент набуває не лише під час вивчення предмета, групи предметів, але й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо.

Відомо, що компетентність у навчанні як характеристика результатів навчання широко використовується в освітніх системах європейських країн, США, Канади тощо. Проблеми компетентнісно орієнтованої освіти розглядаються міжнародними організаціями – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Радою Європи, Організацією європейського співробітництва та розвитку, Міжнародним департаментом стандартів, які узагальнили доробок педагогів з усього світу. Спільним для всіх є тлумачення, що *компетентність у навчанні* є набутою характеристикою особистості, що сприяє успішному входженню молоді людини в життя сучасного суспільства.

Крім того, компетентність у навчанні розглядається як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в студентів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері. Міжнародні організації, зокрема Організація економічного співробітництва та розвитку, зосереджує зусилля спеціалістів на розробленні технології оцінювання компетентностей. Одержані результати мають слугувати передусім для моніторингу якості освітніх послуг і рівня навчальних досягнень студентів, їх відповідності державним стандартам.

В основу компетентнісного підходу до визначення сутності вищої освіти покладено прагнення до реалізації двох основних завдань:

1) освіта повинна формувати у студентів якості, необхідні для реалізації професійної діяльності, тобто має формувати якості, необхідні роботодавцю;

2) критерії та параметри оцінювання результатів сучасної освіти повинні бути уніфіковані й виражатися у термінах і результатах, які можуть бути інтерпретовані та враховані в будь-якому освітньому закладі будь-якої країни.

За результатами діяльності робочої групи українських науковців і практиків розроблялися теоретичні та прикладні питання запровадження компетентнісного підходу в освіту України (кер. О. Савченко; Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, С. Трубочова). У результаті запропоновано такий перелік *ключових компетентностей у навчанні*: *навчальна* (уміння вчитися); *громадянська*; *загальнокультурна*, *інформаційна*; *соціальна*; *здоров'язберезувальна*, які деталізуються в комплексах знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень, здатностей за навчальними галузями й життєвими сферами [3].

Формулювання мети статті. Розглянути можливості застосування *компетентнісного* методологічного підходу до дослідження проблеми підготовки поліфункціонального і компетентнісно орієнтованого фахівця у галузі спеціальної освіти, а саме дефектолога.

Виклад основного матеріалу. У якості провідного поняття модернізації освітнього процесу вживають поняття «професійна компетентність» учителя. Узагальнення вітчизняних і зарубіжних досліджень сутності компетентності привело до такого тлумачення цього терміна: *професійна компетентність учителя* – інтегральна характеристика особистості, яка визначає її здатність вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду та відповідно до засвоєної системи цінностей.

Необхідність зміни такої позиції вчителя на позицію «педагогічної підтримки» зумовлена сучасними вимогами до організації навчання за принципами педагогічного супроводу (підтримки). За таким навчанням

акцент робиться не на програмовому матеріалі, а на організації індивідуальної інтелектуальної діяльності. Учитель аналізує сам і допомагає зрозуміти учневі не лише зміст того, що він засвоїв, але і як йому це вдалося зробити (за допомогою яких прийомів, технік, методів, засобів тощо).

Сьогодні визначення поняття ключових компетентностей стосується не тільки питань змісту освіти, воно зачіпає всю соціальну сферу суспільства і передбачає формування в молоді певних навичок для життя та діяльності. Саме компетентності розв'язують життєво важливі проблеми, оскільки дозволяють оперувати здобутими знаннями, надають можливість застосовувати їх упродовж усього життя. Країни, що брали участь у міжнародному проекті «DeSeCo» (2001), метою якого було визначити ключові компетентності, що впроваджуються в загальноосвітній школі та які відповідають запитам сучасного суспільства, визначилися з переліком основних ключових компетентностей, притаманним цим системам освіти [4, с. 103].

У досвіді країн, які реалізують компетентнісний підхід до змісту освіти упродовж декількох років, можна спостерігати спільні тенденції, насамперед спроби розробити певну систему професійних компетентностей педагогів.

Зважаючи на характер і особливості педагогічної діяльності, таку систему становлять групи ключових компетентностей:

- *соціальні* – пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості педагога;
- *мотиваційні* – пов'язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості педагога;
- *функціональні* – пов'язані зі сферою знань, умінь і навичок оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом.

Компетентнісний підхід у професійній підготовці сприяє формуванню в майбутніх учителів-дефектологів ряду взаємопов'язаних ключових компетентностей (здатностей кваліфіковано працювати чи розв'язувати педагогічні задачі): *професійної, особистісної, соціальної, комунікативної* тощо (Н. Бібік, О. Пометун, Л. Хоружа та ін.).

З погляду О. Митника, *професійну компетентність учителя* можна тлумачити як здатність фахівця кваліфіковано й ефективно застосовувати теоретичні знання, знання-засоби, знання-цінності як у запланованих, так і у непередбачених педагогічних ситуаціях. Вона може розглядатись як своєрідна відповідь на проблемну ситуацію в освіті, що виникла внаслідок суперечності між необхідністю забезпечити сучасну якість і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню школярами [5, с. 16].

Використовуючи зазначений підхід, представимо складові *професійної компетентності майбутнього дефектолога*.

теоретичні знання – це знання про:

- зміст поняття «психічний вік дітей, підлітків, юнаків»;
- психофізіологічні особливості різних категорій учнівської молоді;
- особливості засвоєння навчального матеріалу;
- особливості формування наукових понять;
- зміст навчання у початковій, основній, старшій ланках середньої освіти;
- дидактичні принципи, функції, технології процесу навчання;
- принципи педагогіки співробітництва;

знання-засоби охоплюють:

- знання методики організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- методи активізації пізнавальної діяльності;
- форми організації навчально-пізнавальної діяльності;
- інноваційні технології навчання;

знання-цінності:

- знання особистісно-діяльнісної, гуманістичної парадигм освіти;
- особливості та цінності педагогічної професії;
- знання основ педагогічної етики, моральних якостей громадянина, моральних стимулів діяльності

тощо.

Формування професійної компетентності закладено в освітню програму як складову галузевого стандарту вищої освіти. Цей процес передбачає оволодіння: ціле-мотиваційним, змістовим і процесуальним компонентами педагогічної діяльності, знаннями логіки навчальних дисциплін; уміннями оперувати категоріями діалектики та основними поняттями, які утворюють концептуальний каркас педагогічної науки, перетворювати педагогічні теорії в метод пізнавальної діяльності; навичками самоосвіти та підвищення рівня кваліфікації, ділового, міжособистісного та педагогічного спілкування; рефлексивними вміннями. Розвитку рефлексивно-дослідницької позиції вчителя сприяють завдання алгоритмічного характеру. Виконуючи роль регуляторів професійної діяльності, «концептуальні схеми» звільнюють свідомість учителя

при виконанні раніше відпрацьованих операцій у стандартних ситуаціях. Це допомагає вчителю опанувати педагогічний простір, упевнено відчувати себе в професійній діяльності. Але під час змін у суспільстві відбувається збій, і звичні схеми поведінки стають невідповідними, застарілі «конструкти» перетворюються на гальмувальний фактор. Освітнянський процес настільки змінний і динамічний, що не можна одного разу і назавжди засвоїти всі секрети педагогічної майстерності. Те, що добре діє сьогодні, завтра уже є недостатнім або навіть непотрібним. Тому професія вчителя є творчою діяльністю, а педагог – рефлексуючим професіоналом, який безперервно аналізує свою працю [6, с. 15].

Професійна компетентність – основа конкурентоздатності вчителя. На думку В. Бондаря, конкурентоздатність визначається як стійка особистісна властивість свідомо і творчо реалізувати професійну компетентність [7, с. 336].

Слід зазначити, що розвиток професійної компетентності, зокрема педагогічної майстерності, в руках самого вчителя. Саме педагог стає тією особистістю, яка усвідомлено регулює стандарти своєї поведінки. Насамперед це відбувається шляхом усвідомлення свого професійного досвіду.

Основою самоосвіти є різнобічний досвід учителя як професіонала, становлення майстерності якого прогресує від однієї стадії до іншої. Традиційні моделі освіти стають неефективними, тому що досвід, до якого вони залучають учителя, є зовнішньо нав'язаним і тому психологічно невиправданим. «Досвід стає джерелом професійного зростання вчителя лише тією мірою, якою вона є об'єктом структурованого аналізу: неререфлексований досвід некорисний і з часом веде не до розвитку, а до професійної стагнації вчителя» (М. Уолес). Тільки усвідомлений досвід має сенс, через аналітичну діяльність здійснюється рефлексія, яка перетворює «сирий» досвід на особистісне присвоєне знання. Осмислюється не тільки власний педагогічний досвід, але й досвід інших педагогів.

Дослідницька діяльність учителя надає йому можливості здійснити синтез знань через експеримент і набути нового досвіду (негативного чи позитивного). Відрефлексований досвід народжує нові знання, через корекційну діяльність педагог вибудовує стратегію свого саморозвитку, повертаючись знову до творчого пошуку, набуваючи нового рівня свого професійного самовдосконалення. Водночас зростає й рівень його готовності та здатність до зміни суб'єктивної системи установок. Відтак, учитель може досягти педагогічної компетентності у змінних умовах сучасності. Самоосвіта сприяє професійному зростанню педагога та є засобом розвитку його професійної компетентності.

Таким чином, набуття професійної компетентності вчителя сприяє розвитку здатності майбутнього вчителя-дефектолога до ефективного здійснення своєї професійної діяльності, володіння ним цілісною системою знань, умінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування й особистості вчителя як носія визначених цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості.

В умовах компетентнісного, системного та інтегративного підходів організація самостійної діяльності студентів, спрямованої на професійне зростання, може реалізуватися через *практико-орієнтоване модульне навчання*, де майбутній дефектолог частково або повністю може працювати за навчальною програмою, за індивідуальною траєкторією розвитку з урахуванням своїх можливостей і потреб. Під *навчальним модулем* ми розуміємо відносно самостійний блок інформації, що вміщує мету й навчальне завдання, методичні рекомендації, орієнтовну систему дій і способи контролю (самоконтролю) успішності виконання навчальних завдань. Модуль може бути представлений як частина навчального матеріалу у формі стандартизованого буклета, що передбачає мету, дидактико-методичне обладнання, навчальний матеріал, методи і організаційні форми, а також діагностичні засоби контролю і корекції.

Як засвідчують результати нашого дослідження, ефективність проектно-модульного підходу забезпечується системним використанням *мотиваційного, змістового, комунікативно-діяльнісного та контрольного* компонентів.

Мотиваційний характеризує ставлення особистості до дослідницької діяльності, пізнавальний інтерес, активність, самостійність, мотивація.

Змістовий компонент корелюється із метою і завданнями дослідницької діяльності студентів.

Комунікативно-діяльнісний відображає сутність організації дослідницької роботи, діяльність і взаємодію викладача та студента у реалізації програми дослідження.

У свою чергу, *контрольний* компонент передбачає корекцію дій студентів щодо виконання дослідницької роботи, оцінювання її результатів і своєчасне виправлення.

Формування дослідницьких компетентностей засобами проектно-модульного навчання є одним із вирішальних чинників професійної підготовки студентів, їхнього професійного зростання, ефективність яких визначається через їхню компетентність у розв'язанні дослідницьких завдань, виконанні освітніх проектів. Цілеспрямовані види діяльності є наскрізною лінією формування дослідницьких компетентностей і вимагають як оптимізації форм і методів освітнього процесу, так і раціонального їх поєднання, використання інтернет-ресурсів, технічних засобів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій. Організація процесу формування цих компетентностей здійснюється в спеціальних умовах в режимі

освітньої діяльності ЗВО [8, с. 156].

Спрямування змісту професійної підготовки на поєднання наукової та навчальної роботи; упровадження спеціальних занять з організації проектно-модульної діяльності з використанням спеціально змодельованих навчально-дослідницьких завдань; цілеспрямоване формування рефлексивно-мотиваційного інтересу до творчого пошуку та ін. є ключовими організаційно-педагогічними умовами формування дослідницьких компетентностей майбутніх дефектологів.

Висновки. Таким чином, в умовах кардинальних перетворень у системі вищої освіти, зростання вимог до особистісних і професійних якостей учителя-дефектолога передбачаються суттєві зміни в його компетентнісних характеристиках, переведення змісту, форм і методів навчання з традиційного ритму функціонування в режим динамічного розвитку дослідницьких можливостей майбутнього дефектолога.

Особливе місце у формуванні дослідницьких компетентностей дефектолога належить процесу самостійної проектно-модульної діяльності. Ефективне оволодіння системою необхідних знань, умінь і навичок забезпечується залученням студентів до самостійної пізнавальної діяльності інтегративного характеру, сформованості цільової установки на наукову, творчу діяльність, використання інноваційних технологій модульного навчання, створення оптимальних умов для реалізації суб'єктної позиції майбутнього фахівця. Адже проектно-пошукова діяльність забезпечує набуття студентом необхідних знань, наявність об'єктивного уявлення про себе як суб'єкта вирішення завдань у реальному середовищі освіти, мотивації до наукової діяльності, а також особистісні якості, необхідні для проведення педагогічних досліджень, професійного зростання.

Саме освітні проекти, на нашу думку, відіграють важливу роль у процесі професійного зростання майбутнього дефектолога, що і є перспективами подальшого дослідження.

Список використаних джерел та літератури

1. Weinert F. E. Concept of competence: A conceptual clarification / In: Rychen, D. S. & Salganik, L. H. (Eds.). Definition and selection key competencies. Gottingen: Hogrefe&Huber. – 2001. – с. 38-45. URL : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.111.1152 &rep=rep1&type=pdf>. – Дата звернення: 08.10.2018.
2. Колос Ю. З. Формування інформаційно-технологічних компетентностей майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. пед. наук / Ю. З. Колос. – К., 2010. – 230 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Санченко Є. М. Поняття ключових компетенцій у змісті освіти зарубіжних країн: постановка проблеми / Є. М. Санченко // Науковий вісник Донбасу. – 2010. – № 3. – С. 103–109.
5. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи / О. Митник // Початкова школа. – 2004. – № 4. – С. 14–22.
6. Дубасенюк О. А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства : зб. наук. праць молодих дослідників / О. А. Дубасенюк. За заг. ред. О. С. Березюк, Л. О. Глазунової]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 10–16.
7. Бондар В. І. Стан спеціальної освіти та динаміка її змін. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / В. І. Бондар. – К. : Контекст, 2000. – С. 336.
8. Захарченко Ю. В. Формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців з маркетингу у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук / Ю. В. Захарченко. – Хмельницький, 2018. – 263 с.

Марина Николаевна Кононова,

кандидат психологических наук, доцент кафедры
специального образования и социальной работы
Полтавского национального педагогического
университета имени В. Г. Короленко,
e-mail: meershaum@ukr.net

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ БУДУЩИХ ДЕФЕКТОЛОГОВ

В статье уточнены и обобщены ключевые понятия, раскрывающие сущность профессиональной подготовки и профессионального развития дефектолога в условиях высших учебных заведений. Изучены возможности применения компетентностного методологического подхода к проблеме подготовки полифункционального и компетентно ориентированного специалиста в области специального образования, а именно дефектолога. Отмечено, что формирование профессиональной компетентности заложено в образовательную программу как составляющую отраслевого стандарта высшего образования. Определены

ключевые организационно-педагогические условия формирования исследовательских компетенций будущих дефектологов.

Ключевые слова: дефектолог, компетентности, компетентностный подход, профессиональное развитие, проектная деятельность, модель развития.

Maryna Kononova,
psychological sciences candidate,
associate professor of the special education and
social work department Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University,
e-mail: meershaum@ukr.net

COMPETENCY-BASED APPROACH AS A CONSTITUENT PART OF FUTURE SPEECH PATHOLOGISTS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT MODEL

Introduction. *Permanent changes in educational establishments enhance the topicality of the speech pathologist professional development problem. Current realities of educational modernizing for children with psychophysical development disorders require observation of the future speech pathologists' professional training strategy and concept based on the competency, anthropo-socio-humanistic, axiological, systemic-activity, personality-activity, integrative, systemic and project-modular approaches, the main among them being the competency approach.*

Purpose. *The purpose of the article is to study the possibility of applying a competency methodological approach to studying the problem of training a multifunctional and competency-oriented expert in the field of special education, namely, the speech pathologist.*

Methods. *At the theoretical level, for the integrated consideration of the competency methodological approach and synthesizing the knowledge of its aspects, related to the problem of the future speech pathologist professional development, the following types of research analysis were used: systemic and structural analysis and synthesis, comparison, abstraction, specification, generalization, classification, systematization, application of which permitted to perform objective study on the issues raised, to reorganize and summarize the information material obtained.*

Results. *It has been determined that the basis of the competency approach to the higher education essence definition is the desire to implement two main tasks:*

1) education should form the qualities necessary to implement professional activities in students, i.e. they must form the qualities required by the employer;

2) criteria and parameters to evaluate the modern education results should be unified and expressed in terms and outcomes that can be interpreted and considered at any educational establishment of any country.

It is specified that the professional competency formation is incorporated in the educational curriculum as a branch standard component of higher education.

It is determined that the key organizational and pedagogical conditions for the research competencies formation in future speech pathologists are: directing the vocational training content to the combination of research and educational work; implementing special classes on organizing the design and modular activities using specially modeled educational and research assignments; purposeful formation of reflexive and motivational interest to creative search.

Organizing the process of research competencies formation is carried out in special conditions in the mode of academic activity at higher education establishments.

Topicality. *The essence of the competency methodological approach is determined. The key concepts revealing the essence of professional training and the speech pathologists professional development in the conditions of the competency methodological approach applied, are specified and summarized.*

Conclusion. *A significant place in training a multifunctional and competency-oriented expert in the field of special education, namely, the speech pathologist, is occupied by the competency methodological approach. Design and search activity provides efficient mastering of the required knowledge, skills and habits system, promotes formation of the target set for scientific and creative activity, creating the optimal conditions to implement the subjective position of the future expert.*

Key words: *professional development, skillset, competencies, competency methodological approach, speech pathologist, project activity.*

References

1. Weinert, F. E. Concept of competence: A conceptual clarification. / In: Rychen, D.S. & Salganik, L. H. (Eds.). Definition and selection key competencies. Gottingen: Hogrefe&Huber. – 2001. – c. 38-45. URL : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.111.1152 &rep=rep1&type=pdf>
2. Kolos Yu. Z. Formuvannia informatsiino-tekhnologichnykh kompetentnostei maibutnikh perekladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky. / Yu.Z. Kolos // (Dys. kand. ped. ped. nauk). K., 2010. – 230 c.

3. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V.H. Kremen. K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
4. Sanchenko Ye. M. Poniattia kliuchovykh kompetentsii u zmisti osvity zarubizhnykh krain: postanovka problemy / Ye.M. Sanchenko // Naukovyi visnyk Donbasu. № 3. – 2010. – s.103-109.
5. Mytnyk O. Rozvytok profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vchytelia: realii i perspektyvy / O.Mytnyk // Pochatkova shkola. № 4. – 2004. – s.14-22.
6. Dubaseniuk O. A. Kompetentnisnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi vchytelia. Formuvannia estetychnoi kompetentnosti osobystosti zasobamy narodoznavstva : zb. nauk. prats molodykh doslidnykiv / O.A. Dubaseniuk. – [za zah. red. O.S. Bereziuk, L.O. Hlazunovoi]. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2010. – S. 10-16.
7. Bondar V. I. Stan spetsialnoi osvity ta dynamika yii zmin. Kroky do kompetentnosti ta intehratsii v suspilstvo: naukovo-metodychnyi zbirnyk / V.I. Bondar. – K. : Kontekst, 2000. – S. 336.
8. Zakharchenko Yu. V. Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z marketynhu u vyshchykh navchalnykh zakladakh / Yu.V. Zakharchenko // (Dys. kand. ped. nauk). Khmelnytskyi, 2018. – 263 s.

Отримано редакцією 15.10.2018 р.

УДК 373.5-044.227:373.5.011.33

DOI: 10.31376/2410-0897-2018-3-38-176-183

Галина Олексіївна Васьківська,
доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник, завідувач відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: gvaskivska@ukr.net

ДИДАКТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФІЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

У статті представлено дидактичну характеристику проблеми формування змісту профільного навчання. Автор на основі емпіричних даних наголошує на необхідності модернізації змісту профільного навчання з огляду на потреби держави і суб'єктів освітнього процесу. Схарактеризовано критерії добору змісту освіти, виокремлено умови реалізації змісту профільного навчання. Обґрунтовано основні методологічні підходи, представлено розроблені дидактичні принципи, сформульовані найважливіші акценти, які мають стати дидактичними орієнтирами розроблення і добору змісту профільного навчання.

Ключові слова: зміст освіти, профільне навчання, старшокласники, методологічні підходи, критерії, дидактичні принципи.

Постановка проблеми. Для ХХІ століття характерні виклики людству щодо його спроможності виживати і розвиватися в глобалізаційних соціально-економічних умовах. Тож перед освітою, щонайперше, постає питання, яким буде майбутнє. Поліпшення якості освіти в умовах глобалізаційних змін може відбутися тоді, коли саме освіта торкнеться глибинних процесів розвитку людини, її менталітету, інтелекту і мислення. Учених і громадських діячів непокоїть низький рівень духовності, що панує серед молоді, недостатній розвиток критичного мислення, переважання споживацьких інтересів, низький інтелектуальний рівень. Люди втрачають інтерес одне до одного, зменшується потреба в живому спілкуванні, віртуальність приходить на зміну реальності. Усе це потребує втручання шкільної освіти, адже вона несе колосальну відповідальність за майбутнє свого села, міста, країни, планети.

Наступне десятиліття стане вирішальним щодо реформування та модернізації всієї освітньої системи. Профільне навчання покликане бути основою переходу до інноваційної моделі розвитку освіти, допомагати закладам загальної середньої освіти запровадити диференціацію, створити умови для самоствердження та самореалізації кожної особистості. Профільна середня освіта задовольнить необхідність формування нового покоління, здатного розбудовувати громадянське суспільство; бажання молоді здобути освіту, яка відповідала б чинним міжнародним стандартам; переходу від знанневої парадигми освіти до компетентнісної. Актуальність постановки таких завдань ґрунтується на тенденціях розвитку систем освіти розвинутих країн, а також на системному, особистісно орієнтованому, комплексному, інтегративному, психосоціальному, аксіологічному, культурологічному, акмеологічному, компетентнісному, діяльнісному, синергетичному, рефлексійному і середовищному підходах, які є сукупністю таких, що не суперечать одне одному положень, принципів, законів, які застосовуються для розв'язання завдань, проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широкий аналіз наукових джерел засвідчив відсутність цілісних системних досліджень дидактичних засад профільного навчання. Водночас сучасні дослідження спрямовані на розв'язання проблем профілізації старшої школи. У працях О. Барановської, Н. Бібік, М. Бурди, Г. Васьківської, В. Кизенка, О. Корсакової, С. Косянчука, В. Кременя, А. Самодріна,